

Een beurs voor melkquota

A. Krijger*

Na de invoering van het quotumstelsel ter beperking van de productie in de melkveehouderij is de bedrijfstakstructuur bevroren. De gemiddelde schaal-grootte is gelijk gebleven, terwijl schaalvergroting juist de kosten van de productie-beperkende maatregel kan opvangen. Een van de oorzaken van deze ontwikkeling is de gebrekkige overdraagbaarheid van productiequota. De quota zijn gebonden aan grond en vraag en aanbod kunnen elkaar moeilijk vinden. Een oplossing is de ontkoppeling van grond en quota en de introductie van een quotumbeurs.

Op 2 april 1984 werd door de EG een productiebeperkende maatregel, in de vorm van een quotum en een superheffing bij overschrijding daarvan, ingevoerd. De productiebeperking had tot doel een meer evenwichtige verhouding te bereiken tussen vraag en aanbod van melk, zonder evenwel structurele ontwikkelingen in de melkveehouderij te belemmeren. Sinds de invoering van de zogenoemde superheffing is de bedrijfstakstructuur echter bevroren¹. Het blijven nastreven van structuurverbetering is sinds de invoering van de superheffing in belang toegenomen omdat bedrijfsvergroting een belangrijk middel is om de kosten te drukken van een door de superheffing beperkte melkproductie.

De individuele melkafleveringen van 1983 golden als basis voor de vaststelling van de quota. In de loop der jaren zijn de quota verder gekort. De totale gecumuleerde kortingen bedragen inmiddels per melkveehouder circa 19,5% van zijn melkafleveringen in 1983. Ondanks deze sterke teruggang verschilt het gemiddelde quotum in 1991/'92 niet van de gemiddelde melkaflevering in 1983 (zie tabel 1). Het tempo waarin quotum is overgedragen van de ene aan de andere melkveehouder is voldoende geweest om gemiddeld weer op het niveau van de melkaflevering van 1983 uit te komen; het tempo is echter onvoldoende geweest om groei van de gemiddelde bedrijfsomvang mogelijk te maken. Met andere woorden, de omvang van de overdracht van quota van de 'wijkers' (melkveehouders die de sector hebben verlaten) aan de 'blijvers' was onvoldoende om een gemiddelde groei voor de 'blijvers' mogelijk te maken. Het gevolg is dat de verdeling van de quota over bedrijven naar grootte van het bedrijf in 1991/'92 nagenoeg gelijk is aan die van 1983 (vergelijk kolom 10 met kolom 5 van tabel 1)².

In de ons omringende lidstaten verbetert de bedrijfstakstructuur. In Frankrijk gaat de groei van de gemiddelde melkproductie per bedrijf op dezelfde voet (gemiddeld 6,8% per jaar) door als voor de invoering van de superheffing³. In Denemarken is de gemiddelde melkveestapel per bedrijf toegenomen van 28 in 1984 tot naar schatting 38 melkkoeien in 1991 (gemiddeld 4,5% per jaar)⁴. En ook in het voormalige West-Duitsland en in Groot-Brittannië blijft

de melkproductie per bedrijf, weliswaar in een lager tempo, toenemen⁵. Dus terwijl in de ons omringende lidstaten de bedrijfstakstructuur verder verbetert, staan de ontwikkelingen in Nederland stil. De plannen van MacSharry voor de melkveehouderij behelzen verdere quotumkortingen waarbij bedrijven met een quotum van minder dan 200 ton worden ontzien. In Nederland bevindt zich slechts een vijfde van het totale quotum bij deze bedrijven (zie tabel 1). Onderdeel van de plannen is het opzetten van een opkoopregeling waarin de Gemeenschap bijdraagt met als doel de genoemde kortingen voor melkveehouders met een quotum tot 200 ton zoveel mogelijk ongedaan te maken. Deze plannen bieden voor de lidstaten met een kleinschaliger bedrijfstakstructuur de mogelijkheid om met behulp van EG-gelden de structuur relatief te versterken en daarmee hun concurrentiepositie te verbeteren. Er is daarom reden tot zorg. Blijkbaar wordt in ons land quotum te langzaam overgedragen om de bedrijfstakstructuur te verbeteren. Hiervoor zijn drie oorzaken aan te wijzen. Ten eerste het gebrek aan lonende alternatieven in de typische melkveehoude-

* De auteur is werkzaam bij het Produktschap voor Zuivel te Rijswijk. Hij dankt collega's voor commentaar op een eerdere versie. Het artikel is op persoonlijke titel geschreven.

1. A. Krijger, De concurrentiepositie van de Nederlandse melkveehouderij, *ESB*, 27 juni 1990, blz. 588-591.
2. Wel verschilt het beeld van de ontwikkeling per grootteklasse van dat op basis van gegevens tot en met 1987/'88 (A. Krijger, *Reacties van Nederlandse melkveehouders op de superheffing*, Proefschrift, Universiteit van Amsterdam, Amsterdam, 1991, blz. 49). De afvloeiing van de allerkleinste melkveehouders stagneert, de afvloeiing vindt nu vooral plaats bij grootteklasse 100 -< 200 ton melk en bij de allergrootste bedrijven vindt een herstel plaats.
3. Produktschap voor Zuivel, Superheffing en Franse melkveehouderij, *Marktbericht*, 8 juli 1991, blz. 5.
4. Danish Dairy Board, *Presentation of the Danish Milk Board and the Danish quota system*, Aarhus, 1991.
5. Produktschap voor Zuivel, Superheffing en Westduitse melkveehouderij, *Marktbericht*, 8 juli 1991, blz. 13; R.M.M. Besseling, *Involed van de superheffing op de Britse melkveehouderij*, Produktschap voor Zuivel/Landbouw Universiteit Wageningen, Rijswijk 1991, blz. 45.

Tabel 1. Frequentieverdeling van melkveehouderijbedrijven met bijbehorende melkafleveringen respectievelijk basisquotum voor 1983 en 1991/92

Grootte-klasse	Aantal bedrijven		1983		Gemiddeld ^b	Aantal bedrijven		1991/92 ^a		Gemiddeld ^b
	abs.	%	Melkafleveringen abs. ^b	%		abs.	%	Basisquotum abs. ^b	%	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)
> 0-< 100	12.332	22,8	735.281	5,7	59,6	10.534	23,3	581.687	5,4	55,2
100-< 200	14.764	27,3	2.175.970	16,9	147,4	11.618	25,8	1.725.976	16,0	148,6
200-< 300	10.861	20,1	2.686.500	20,8	247,4	9.524	21,1	2.363.331	21,9	248,1
300-< 500	11.933	22,1	4.545.687	35,2	380,9	10.003	22,2	3.790.019	35,2	378,9
500-< 1.000	3.891	7,2	2.449.023	19,0	629,4	3.217	7,1	2.031.842	18,9	631,6
> = 1.000	241	0,4	309.482	2,4	1.284,2	220	0,5	275.865	2,6	1.254,0
Totaal	54.022	100,0	12.901.943	100,0	238,8	45.116	100,0	10.768.720	100,0	238,7

a. Voorlopige cijfers, het voor heel Nederland geldende quotum bedraagt momenteel 10.888.881 ton melk. Het verschil met het totaal aan basisquotum is geheel toe te schrijven aan nog te verwerken mutaties in de superheffingsadministratie.

b. x 1.000 kg.

rijgebieden in het westen en het noorden van het land. Beëindiging van de melkveehouderijtak en het starten of uitbreiden van een alternatieve tak is hier veelal geen reële optie. Het aanbod van quotum is daarmee beperkt en er resulteert, in samenhang met de omvang van de vraag, een hoge prijs. Een tweede oorzaak is gelegen in de grondgebondenheid. De huidige grondgebondenheid bij overdracht maakt dat het quotum van de ene melkveehouder niet direct uitwisselbaar is met dat van een andere melkveehouder. Met andere woorden, quotum is heterogeen en dit belemmert de overdracht. De derde en laatste oorzaak is de ondoorzichtige wijze waarop vraag en aanbod met elkaar in aanraking komen. Door het ontbreken van een intermediaire instelling is er sprake van een gebrekkige marktwerking. Het beschikbaar komen van voldoende quotum zal in Nederland, gegeven de eerst genoemde oorzaak, altijd een probleem blijven. Dit is een reden te meer om het voor overdracht beschikbare quotum optimaal te alloceren. Een noodzakelijke voorwaarde daarvoor is de ontkoppeling van de grond met het daaropliggende quotum. Door de ontkoppeling krijgt quotum een homogeen karakter, wordt het onderling substitueerbaar en worden belemmeringen voor overdracht weggenomen. Het instellen van een beurs waar vraag en aanbod elkaar ontmoeten maakt de markt transparanter. In dit artikel wordt gepleit voor afschaffing van grondgebondenheid bij quotumoverdracht en voor de oprichting van een quotumbeurs in Nederland om het tempo van overdracht van quotum te verhogen. Allereerst zal worden ingegaan op de gebrekkige werking van de huidige quotummarkt, de relatief hoge quotumprijzen en de gevolgen daarvan. Tot slot zal de werking van de quotumbeurs worden geïllustreerd aan de hand van de beurs van Ontario.

De huidige quotummarkt

Het totale Nederlandse quotum bedraagt op dit moment 10.888.881 ton melk. In Nederland vindt op twee manieren overdracht van quotum plaats: via de overheid door opkoopregelingen en via de markt⁶. Op de eerste manier is tot dusverre niet meer dan 2% van de leveringen in het basisjaar

(1983) gheralloceerd (257.000 ton). Op de tweede manier is tot en met het vijfde superheffingsjaar 7,3% van de leveringen in het basisjaar gheralloceerd (940.000 ton)⁷. Gegevens over recente jaren over de omvang van deze vorm van quotumoverdracht wijzen uit dat via de markt jaarlijks minder dan 2% van het totale quotum van eigenaar verwijselt. Zoals hierboven aangegeven, is dit tempo van overdracht onvoldoende om groei van de gemiddelde bedrijfsomvang mogelijk te maken. Vanaf 1986 zijn de prijzen van quotum berekend (zie tabel 2). Deze prijzen zijn gebaseerd op transacties van aan- en verkoop van onverpacht grasland met en zonder quotum. De prijzen zijn indicatief want ze zijn berekend op grond van bepaalde veronderstellingen⁸. De feitelijke prijzen die bij transacties voor grond met quotum gelden, zijn sterk regionaal bepaald en hangen onder andere samen met de kwaliteit en de ligging van de grond, samen te vatten als grondgebondenheid. De prijzen zijn van 1986 op 1990 bijna verviervoudigd en illustreren de schaarste aan quota. De prijzen die in de ons omringende landen voor quotum worden betaald, zijn veel lager. Enige indicaties zijn: in het Verenigd Koninkrijk bedroeg de quotumprijs in 1990/'91 f 1,31, in België bewoog de prijs voor quotum in 1990 zich rond de f 2,00 en in Ierland werd in 1989 gemiddeld f 1,40 betaald⁹. Hierbij zij aangetekend dat ook het fiscale aspect een rol speelt.

6. Daarnaast is er sprake van tijdelijke overdrachten, het zogenoemde leasen. Om de flexibiliteit van het systeem binnen het superheffingsjaar te vergroten, is het in Nederland sinds 1989/'90 ook mogelijk om quotum op jaarbasis te huren en te verhuren. Zie in dit verband: OESO, *Quota mobility: the sale, lease and redistribution of milk production quotas in OECD countries*, Parijs, 1990; Produktschap voor Zuivel, *Marktontwikkelingen*, nr. 3, Rijswijk, 1990, blz. 17 en 18.

7. A. Krijger, op.cit., 1991, blz. 65.

8. Bureau Beheer Landbouwgronden, *Jaarverslag 1990*, Utrecht, 1991, blz. 11.

9. R.M.M. Besseling, op.cit. blz. 36; *Dairy Industry Newsletter*, nr. 21, 5 februari 1991, blz. 5; *Zuivelzicht*, nr. 26, 1989, blz. 28.

Het verschil in winstgevendheid biedt op het eerste gezicht geen afdoende verklaring, zoals kan worden afgeleid uit een weliswaar gedateerd (1986/'87), maar niettemin veelzeggend overzicht van kostprijs-opbouw en uitbetaalde melkprijs per kilogram melk in de verschillende lidstaten. Hieruit blijkt dat Nederland weliswaar concurrerend produceert, maar zeker geen grote voorsprong heeft op de melkveehouderij in andere lidstaten¹⁰.

Een quotumprijs van f 4,50 bij een uitbetaalde melkprijs van circa 75 cent en variabele kosten van circa 25 cent levert, ook rekening houdend met eventuele fiscale voordelen, uit bedrijfseconomisch gezichtspunt, geen acceptabele terugverdiëntijd op. Dit geldt nog sterker, indien de onzekerheden omtrent de duur van de superheffingsmaatregel mede in beschouwing worden genomen. De hoogte van de prijs hangt samen met leeftijdsopbouw, opvolgings-situaties en het feit dat de Nederlandse melkveehouderij al eerder een rationalisatieproces achter de rug heeft. Daarnaast speelt een belangrijke rol, zoals eerder opgemerkt, dat in grote delen van ons land de alternatieve opbrengsten laag zijn, waardoor de prijs voor quotum altijd relatief hoog zal blijven.

Kosteneffect op sectorniveau

De overdracht van quotum via de markt leidt tot een verhoging van de gemiddelde kostprijs per kilogram melk. Berekeningen, op basis van veronderstellingen met betrekking tot het prijsniveau van het quotum bij overdracht in familieverband en via de vrije markt, het tempo van overdracht van quotum, de rentevoet enz., komen uit op een verhoging van deze prijs van vier à vijf cent per kilogram melk in het jaar 2000, waarbij dan inmiddels ruim de helft van het dan aanwezige quotum is overgedragen¹¹. Er is bij deze uitkomst geen rekening gehouden met efficiëntievoordelen voor de sector als geheel. Deze voordelen ontstaan als gevolg van de overdracht van quotum van minder efficiënte naar efficiëntere melkveehouders. Indien hiermee wel rekening wordt gehouden, wordt een verhoging van twee à drie cent per kg melk op sectorniveau berekend¹². Een nadeel van een systeem waarin quotum een waarde vertegenwoordigt, is de verhoging van de kosten voor toetreders. Voor het jaar 2020, wanneer ook het resterende deel van het quotum is overgedragen omdat de oorspronkelijke eigenaars van het quotum dan inmiddels niet meer actief zijn in de melkveehouderij, is een kostprijsverhoging van acht à tien cent per kg melk berekend, zonder rekening te houden met efficiëntievoordelen. De uitkomsten zijn sterk afhankelijk van veronderstellingen met betrekking tot quotumprijzen. Elke gulden die het quotum in prijs toeneemt, leidt tot een kostprijsverhoging van twee cent per kilogram melk¹³. Zijdelings zij opgemerkt de aankoop van quotum andere investeringen verdringt.

Tabel 2. Berekende quotumprijzen in guldens per kilogram melk voor het tijdvak 1986-1990 voor Nederland

Jaar	1986	1987	1988	1989	1990
Prijs	1,24	2,06	3,02	3,71	4,49

Bron: Landbouw-Economisch Instituut, *Landbouw-Economisch Bericht* 1991, Den Haag, 1991, blz. 72.

Marktvorm

Vanwege de grondgebondenheid van het quotum is de markt in principe regionaal begrensd. Nu is gaaudeweg de band tussen de grond en het quotum al losser geworden, maar de EG-regelgeving schrijft nog steeds grondgebondenheid voor bij overdracht van quotum¹⁴. De gedachte daarbij is het voorkomen van het wegvloeien van quotum uit bepaalde gebieden uit hoofde van plattelandsbeleid. Men heeft daarbij met name de berggebieden op het oog. Een problematiek die vooral in Frankrijk en Duitsland speelt. Momenteel wordt ook voor handhaving van grondgebondenheid gepleit in het kader van het milieubeleid. Men wil ongewenste concentratie van quotum in bepaalde gebieden voorkomen. De quotummarkt vertoont de kenmerken van een monopolistische of oligopolistische structuur. 'Buurmans land is maar één keer per generatie te koop' gaat in veel gevallen op. In de praktijk is er meestal sprake van één aanbieder en één of een beperkt aantal vragers. De aanbieder is dan tamelijk autonoom bij de vaststelling van de vraagprijs. In tegenstelling tot zijn handelingsruimte in een markt die meer de kenmerken van volledige mededinging vertoont.

Met het oog op een optimale allocatie voor de sector als geheel is de huidige praktijk ongewenst. Als de markt de totale vraag en het totale aanbod bij elkaar zou brengen, zou de allocatie beter zijn. Om dit te bereiken moet het quotum worden ontiaan van de grondgebondenheid die de quota onderling niet substitueerbaar maakt. Door ook een centraal punt te creëren waar de totale vraag naar en het totale aanbod van quotum op gezette tijden bij elkaar worden gebracht, komt een vanuit economisch gezichtspunt betere prijs tot stand. Bovendien wordt de markt transparanter en zullen de transactiekosten dalen. Het benutten van alle voordelen is mede afhankelijk van de modaliteiten van zo'n centraal punt, de administratieve en juridische fricties en de hoeveelheid beschikbare informatie van de participanten.

De quotumbeurs van Ontario

Ontario is een van de belangrijkste zuivelproducerende gebieden van Canada en er functioneert een quotumbeurs¹⁵. De quotumbeurs werd geïntroduceerd in maart 1980 als een nieuw instrument om quotum over te dragen. Het functioneren van de

10. Landbouw-Economisch Instituut, Bedrijfsuitkomsten en financiële positie (BEF), *Samenvattend overzicht van landbouwbedrijven tot en met 1987/'88*, Periodieke Rapportage 13-87/88, Den Haag, 1989, blz. 106 e.v. Opmerkelijk is ook dat de lease-prijs, de prijs die gemiddeld wordt betaald bij huur en verhuur van quotum gedurende het productiejaar, in Nederland circa 40 cent bedraagt, terwijl in de ons omringende landen, waar leasen is toegestaan, de prijs tussen de 20 en 25 cent bedraagt.

11. Informatie- en kenniscentrum veehouderij, *Het effect van de handel in melkquota op kostprijs en bedrijfsvername*, Lelystad, 1991, blz. 14 en 15.

12. Idem, blz. 22.

13. Idem, blz. 15.

14. Commissie EG, Verordening nr. 1546/88 van de Commissie, artikel 7.

15. Deze paragraaf is grotendeels gebaseerd op: Ontario Milk Marketing Board, *The quota exchange*, Mississauga Ontario, 1990.

Prijs in dollars (1)	Aantal verkopers (2)	Te verkopen hoeveelheid quotum (3)	Cum. aantal verkopers (4)	Cum. hoeveelheid te verkopen quotum (5)	Cum. hoeveelheid te kopen quotum (6)	Cum. aantal kopers (7)	Te kopen hoeveelheid quotum (8)	Aantal kopers (9)
150	0	0	0	0	2.000	28	500	1
196	1	400	1	400	1.500	27	100	3
197	2	50	3	450	1.400	24	300	7
198	4	100	7	550	1.100	17	0	0
199	5	150	12	700	1.100	17	150	1
200 (evenw. prijs)	1	300	13	1.000	950	16	200	4
201	1	50	14	1.050	750	12	350	5
202	2	550	16	1.600	400	7	250	4
203	0	0	16	1.600	150	3	150	3
225	1	300	17	1.900	0	0	0	0

Bron: Ontario Milk Marketing Board, *The quota exchange*, Mississauga, Ontario, 1990.

beurs is sindsdien nauwelijks aan veranderingen onderhevig geweest en is algemeen geaccepteerd door melkveehouders en industrie. Het is voor de meeste melkveehouders de belangrijkste wijze van quotum-overdracht. De quotumbeurs is het initiatief van de Ontario Milk Marketing Board (OMMB). Het systeem voldoet aan de volgende criteria:

- het biedt gelijke toegang voor alle daarvoor in aanmerking komende melkveehouders;
- de juiste quotumwaarden komen tot stand;
- het kan zelfstandig bestaan met een minimale bemoeienis van de Board;
- er is geen bemoeienis van een derde partij;
- het biedt voldoende waarborgen tegen uitbuiting en manipulatie;
- het draagt ertoe bij dat de quota bij de meest efficiënte melkveehouders terecht komen;
- het is het doelmatigste systeem tegen de geringste kosten.

Alle melkveehouders die quotum wensen te verkopen of te kopen, leggen hun aanbiedingen voor aan de beurs waarbij wordt aangegeven dat ze een zekere hoeveelheid quotum te verkopen/kopen hebben tegen een zekere minimum/maximumprijs per eenheid.

Dit gebeurt maandelijks. De beurs komt feitelijk tot stand op de computer van de Board. De quota van de verkopers worden ingevoerd en geaccumuleerd vanaf de laagste prijs. In tabel 3 is te zien dat de laagste aanbieding om te verkopen in dit voorbeeld 400 liter is tegen \$ 196 per liter. De melkveehouder die 400 liter tegen \$ 196 aanbiedt, zal ook \$ 197 accepteren, daarom is de gecumuleerde hoeveelheid quotum die te koop is bij \$ 197 450 liter. Algemeen gesteld: de hoeveelheid quotum die te koop is bij een zekere prijs is gelijk aan de som van de quota die aangeboden wordt tegen die prijs en alle lagere aanbiedingen. Als de prijs toeneemt, neemt ook de hoeveelheid quotum die te koop is, toe.

De biedingen van melkveehouders die quota willen kopen, worden geaccumuleerd vanaf de hoogste prijs. In het voorbeeld zijn de hoogste biedingen afkomstig van drie melkveehouders die een totaal van 150 liter tegen een prijs van \$ 203 per liter wensen te kopen. De daarna volgende hoogste biedingen zijn van vier melkveehouders die een totaal van 250

liter tegen \$ 202 per liter willen kopen. Daar de melkveehouders die 150 liter tegen \$ 203 wensen ook bereid zullen zijn om \$ 202 te betalen, is de gecumuleerde hoeveelheid waarvoor geboden wordt bij \$ 202 400 liter. De quota die melkveehouders wensen te kopen bij een zekere prijs is de som van de quota bij die prijs en al de hogere biedingen. Als de prijs afneemt, neemt de vraag naar quotum toe. De prijs waarbij het aanbod- of vraagoverschot zo laag mogelijk is, wordt de evenwichtsprijs genoemd. Het is tegen deze prijs dat succesvolle kopers en verkopers zullen handelen. Terugkerend naar het voorbeeld en door vergelijking van de gecumuleerde hoeveelheden quota in de kolommen (5) en (6) van tabel 3 kan worden gezien dat bij \$ 200 het verschil tussen de hoeveelheid aangeboden quotum en de hoeveelheid die gevraagd wordt, vijftig liter bedraagt (1.000-950). Dit verschil is minder dan bij elke andere prijs en daarom wordt \$ 200 de evenwichtsprijs. De dertien melkveehouders die hun quotum aanboden voor \$ 200 of minder, zullen verkopen en ontvangen \$ 200 per liter, terwijl de zestien melkveehouders die \$ 200 of meer boden, quotum zullen kopen voor \$ 200 per liter. Melkveehouders die quota aanboden voor een prijs hoger dan de evenwichtsprijs, en degenen die minder boden dan de evenwichtsprijs, vallen buiten de boot. De Board heeft een reserve in het leven geroepen ter grootte van een hoeveelheid quotum gelijk aan 5% van de verwachte jaarlijkse overdracht van quotum. Deze reserve wordt gehanteerd om de beurs in evenwicht te brengen indien dit noodzakelijk is. In het voorbeeld was er sprake van een aanbodoverschot: er was vijftig liter meer te koop dan er vraag naar was bij de evenwichtsprijs. Om de beurs in evenwicht te brengen koopt de Board deze 50 liter tegen de evenwichtsprijs. Deze quota worden aan de reserve toegevoegd. Op lange termijn zal de hoeveelheid quotum die toegevoegd wordt aan de reserve, gecompenseerd worden door de hoeveelheid die afgestoten wordt.

Tabel 3. Voorbeeld van het tot stand komen van een evenwichtsprijs

Vervolg op blz. 499

De werking van de beurs bevordert de overdracht van quotum van de minst efficiënte naar de meest efficiënte melkveehouders. Immers melkveehouders met de laagste verwachte toekomstige netto-inkomensstroom zullen quotum tegen de laagste prijs aanbieden en worden het eerst gehonoreerd. Een melkveehouder met de hoogste verwachte netto-inkomensstroom zullen bereid zijn de hoogste prijs te betalen en worden ook het eerst gehonoreerd.

De aanbieder is geen prijszetter meer, zoals in het huidige Nederlandse systeem, maar prijzener. Afhankelijk van het totale aanbod van en de totale vraag naar quotum komt een vanuit economisch gezichtspunt optimale prijs tot stand. De huidige praktijk van quotumoverdracht in Nederland is bovendien omslachtig. Een quotumbeurs leidt tot een verlaging van de transactiekosten. Ook zal de quotumbeurs een stabiliserende invloed op de prijsontwikkeling uitoefenen. De quotumbeurs zal gaan functioneren als referentiepunt voor potentiële vragers en aanbieders van quotum in een meer transparante markt.

Slot

Individuele omstandigheden geven aanleiding om quotum tegen een bepaalde prijs te kopen; op sectorniveau is het zaak dat:

- de herallocatie van quotum tegen zo gering mogelijke kosten tot stand komt;
- quotum bij die bedrijven terecht komt die produceren tegen de laagste marginale kosten;
- quotumoverdracht in een zodanig tempo plaatsvindt dat minstens de gemiddelde Europese structurele ontwikkeling wordt gevolgd.

Sinds 1989/'90 bestaat er in Nederland de mogelijkheid quotum te huren en te verhuren. Dit is tijdelijke overdracht van quotum binnen het jaar waarbij geen grond betrokken is. Het leasen kent een sterke groei (1989/'90: 125.000 ton melk; 1990/'1991: 211.000 ton melk en 1991/'92: 298.000 ton melk). Deze vorm van quotummobiliteit voorziet in een behoefte: bijna een kwart van de Nederlandse melkveehouders deed in 1991/'92 aan deze regeling mee.

Aan de opvoering van het tempo van de permanente overdrachten is in Nederland, zoals hierboven aangegeven, dringend behoefte. Het loslaten van de koppeling tussen grond en quotum en het instellen van een centraal punt van quotumoverdracht zal hieraan kunnen bijdragen. Het omzetten van de dwingende bepaling ten aanzien van grondgebondenheid in een 'kan'-bepaling in de EG-regelgeving is hiervoor een noodzakelijke voorwaarde. Dit kan zijn beslag krijgen bij de herziening van het systeem dit voorjaar. Handhaving van voldoende quotum in bepaalde gebieden, de belangrijkste reden voor grondgebondenheid, is in feite een nationaal belang en geen EG-belang. Het kan aan de lidstaat zelf worden overgelaten grondgebondenheid bij quotumoverdracht toe te passen of niet. Ook bij handhaving van grondgebondenheid ter voorkoming van te intensieve productie, is het efficiënter daar niet de regelingen van de superheffing voor te gebruiken maar regelingen vanuit de milieuwetgeving. Het markt- en prijsbeleid is over het algemeen minder geschikt om er milieu- of plattelandsbeleid mee te voeren. Daarvoor zijn andere instrumenten beschikbaar.

A. Krijger